MERIDIAN CRITIC Nr. 1 / 2015 (Volume 24)

Verba dicendi şi mecanismul metaforei în limbile română şi spaniolă

Alina-Viorela PRELIPCEAN
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava, România

Abstract: This paper, part of a more elaborated study, attempts to highlight that category of verbs – usually considered to be *non-dicendi* verbs – that aquired the special status of speech verbs due to their metaphorical use in certain contexts. This is how verbs coming from a wide variety of fields, such as animal communication sphere, physiological processes, natural phenomena, musical performances or certain onomatopoeic verbs may occasionally be considered as *dicendi* and, by their secondary meaning of human specific language (sometimes even gibberish or unintelligible), come to be perceived as reconfiguring the picture of the speech verbs in the lexicon of a language.
Keywords: Romanian vs. Spanish speech verbs, semantic transfer, metaphorical meaning, expressivity, lexical connotation.

Introducere: Verbe ale zicerii care redau metaforic ideea de zicere

Vorbirea, considerată a fi pilonul de bază al tuturor celorlalte activităţi umane, se reflectă ca importanţă şi în multitudinea verbelor zicerii. Comportamentul aşa-numitei clase de *verba dicendi* a început să capete tot mai mult contur în demersurile teoretice, dovadă fiind faptul că lingvişti de pretutindeni încearcă să realizeze o imagine a acestei categorii extrem de complexe de verbe. Prezenta lucrare se doreşte a fi o încercare de punere în lumină, într-o manieră proprie, a numeroase aspecte lăsate până acum neexplicate, legate de abordarea semasiologică a verbelor zicerii. Se poate sesiza faptul că există uneori o amalgamare a anumitor clase semantice de verbe. Inventarierea acestor verbe vizează înlăturarea multora dintre confuziile create în jurul lor, iar cele câteva subcapitole în care este structurat acest articol sunt dedicate încercării de a clasifica aceste devieri de sens; o tipologizare a verbelor considerate ca fiind ocazional *dicendi* scoate la iveală numeroase accepţiuni cunoscute în mare parte de vorbitori,

BDD-A21047 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:09 UTC)

însă neanalizate mai amplu într-un studiu, sau chiar inexistente, în unele cazuri, în lucrările lexicografice.

Verbe precum cele din sfera comunicării animale, a proceselor fiziologice, a fenomenelor naturale, a execuţiilor muzicale, precum şi anumite verbe onomatopeice, considerate de cele mai multe ori ca fiind *non-dicendi*, capătă valoare expresivă de vorbire, plasate într-un context anume, şi animează peisajul verbelor de vorbire. Prin mecanismul metaforei, foarte multe verbe capătă noi valenţe, reuşind să întregească tabloul verbelor zicerii prin sensul lor secundar de limbaj (uneori chiar nedesluşit sau ininteligibil) specific uman.

Venind din domenii extrem de diverse, aceste verbe contribuie la formarea sensului general cu nuanţe suplimentare privitoare la modul de articulare, la inteligibilitatea discursului, la tonul folosit în comunicare, la atitudinea şi sentimentele vorbitorului, la durata sau ritmicitatea emisiei fonice ş.a.m.d.

În cele ce urmează, vom discuta unele situaţii concrete de verbe şi locuţiuni sau colocaţii verbale care preiau contextual funcţia de zicere. Pentru acest demers ne-am oprit doar asupra acelor verbe care sunt consemnate în dicţionare cu alte sensuri de bază decât cel al zicerii (uneori acest sens figurat fiind complet ignorat în dicţionarele consultate), chiar dacă în unele situaţii concrete sensul de zicere îl concurează pe cel principal, tinzând să se fixeze în vorbirea curentă.

1. Verbe ale comunicării animale

Dacă limbajul articulat este o activitate specifică fiinţei umane, comunicarea, în schimb, este o necesitate vitală, concretizată într-o activitate ce se manifestă în cazul tuturor organismelor vii sub forme din cele mai variate. Unele specii de vertebrate comunică prin sunete specifice care, în conştiinţa umană, ajung să fie mărci distinctive pentru speciile respective, iar numele speciei şi verbul ce denumeşte sunetele caracteristice manifestă solidaritate lexicală; astfel, de exemplu, verbul *a lătra* evocă substantivul *câine*, verbul *a cotcodăci* evocă substantivul *găină*, în timp ce verbul *a mugi* evocă substantive care denumesc membri ai familiei bovine.

Utilizarea unor asemenea verbe cu sens de „zicere" este, însă, frecventă în limbile naturale, deoarece frecventă este şi asocierea metaforică a unor tipuri umane sau a unor atitudini şi stări emoţionale cu anumite specii de animale ce prezintă, în mod obiectiv sau imaginar, unele caracteristici ce se doresc sancţionate de către vorbitori. În mentalitatea colectivă, s-au fixat unele clişee privitoare la necuvântătoare, prin care acestea sunt definite printr-un număr redus de trăsături „distinctive": porcul este întotdeauna gras / lacom sau murdar, pisica este perfidă, câinele este umil, vulpea este şireată ş.a.m.d. Astfel de stereotipuri se propagă de la o generaţie la alta în cadrul unei comunităţi umane, mai ales prin proverbe, zicători, fabule sau basme; din acest motiv, chiar dacă unele clişee sunt universale şi general acceptate, altele diferă de la o cultură la alta.

BDD-A21047 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:09 UTC)

În spaţiul european, în general, faptele se prezintă relativ unitar, încât utilizarea metaforică a verbelor ce denumesc sunete caracteristice speciilor ca verbe pentru redarea comunicării umane este destul de asemănătoare de la o limbă la alta, şi cu atât mai mult există concordanţe între limbile înrudite, cum sunt româna şi spaniola.

Atunci când sunt folosite cu sens de zicere, verbele comunicării animale aduc în context diverse nuanţe semantice, pragmatice, modale şi aspectuale. Prin însuşi conţinutul lor semantic, aceste verbe furnizează informaţii suplimentare legate de emiterea mesajului şi pot privi corectitudinea articulării, tonul sau intensitatea cu care sunt rostite cuvintele ori atitudinea vorbitorului.

De exemplu, verbele rom. *a sâsâi* şi *a şuiera*, asociate de multe ori reptilelor apode, sugerează un defect de vorbire legat de pronunţarea incorectă a consoanelor sibilante. Verbul corespunzător din spaniolă, *silbar*[1], este folosit ca verb al zicerii cu sensul de „a fluiera, a huidui pe cineva atunci când are o apariţie publică".

Verbul rom. *a mârâi*, caracteristic canidelor, priveşte atât rostirea închisă a vocalelor, cât şi tonul agresiv al comunicării. Cu acelaşi sens figurat apare şi în spaniolă verbul *gruñir*, atunci când se doreşte nuanţarea discursului cu un anumit ton de nemulţumire şi dezgust. Verbele rom. *a grohăi*, respectiv *a guiţa / a coviţa*, tipice speciilor de suine, reliefează două modalităţi diferite de rostire: primul sugerează pronunţarea guturală a cuvintelor şi tonalitatea joasă a vocii, în timp ce următoarele două descriu plastic o tonalitate acută şi o intensitate ridicată a emisiei fonice. Este de remarcat faptul că verbul *gruñir*, menţionat anterior, apare ca echivalent spaniol şi pentru rom. *a grohăi*. La fel de bine evidenţiază şi limba spaniolă tonul ridicat al vocii, sunetele ascuţite produse de o persoană în timpul vorbirii, prin folosirea lui *chillar*; există şi o expresie binecunoscută în Spania în acest sens: *chillar como un cerdo en el matadero*. Un echivalent pentru limba română ar fi putea fi *a ţipa / a urla ca din gură de şarpe*; ultimele două situaţii, însă, nu implică în mod obligatoriu comunicarea de conţinuturi, deci zicerea propriu-zisă.

Unele verbe, precum rom. *a rage, a mugi* sau *a zbiera*, sp. *rugir, mugir, remudiar* sau *bramar*, pot apărea de multe ori ca termeni ai unor comparaţii (rom. *a rage ca vaca, a zbiera ca un măgar*, sp. *bramar / rugir como un león*) şi fac aluzie la intensitatea ridicată a vocii, însoţită, eventual, şi de o oarecare atitudine ostilă sau agresivă.

O serie de verbe de acest tip introduc, alături de componenta zicerii, informaţii legate de unele manifestări emoţionale şi fiziologice concomitente; astfel, verbele rom. *a chiţăi / a chiţcăi* (şi cu varianta pronominală *a se chiţcăi*) şi *a behăi*, la fel rom. *a necheza* şi corespondentul său sp. *relinchar* sugerează vorbirea printre chicote sau hohote de râs, în timp ce, dimpotrivă, verbele rom. *a miorlăi* (şi cu varianta

[1] Moştenit din lat. *sibilāre*, cu metateză.

BDD-A21047 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:09 UTC)

pronominală *a se miorlăi*)[2] sau *a rage* şi *a zbiera* pot implica, în unele contexte, vorbirea deformată de un acces de plâns. Verbele rom. *a croncăni*[3] şi sp. *graznar, crascitar / crocitar / croar / croajar* pot sugera şi ele un râs (sau măcar un ton) sardonic, deoarece corvidele sunt considerate păsări inteligente şi malefice în acelaşi timp. Dimpotrivă, verbul *a orăcăi*, care denumeşte sunetele produse de batracieni, sugerează contextual plânsul (eventual iritant sau obositor) al sugarilor care nu pot articula cuvinte concrete sau al copiilor foarte mici care abia testează vorbirea articulată. Cu un sens foarte asemănător, verbul spaniol *berrear*, de origine onomatopeică şi similar ca semantică de bază verbului *a behăi* (deci specific ovinelor), apare cu sens de zicere pentru a desemna plânsul incontrolabil şi excesiv al copiilor şi sugarilor.

Verbul *a bâzâi* nu se referă la comunicarea propriu-zisă între membrii unei specii, ci imită zgomotul făcut în zbor de vibraţia aripilor unor specii de hymenoptere şi coleoptere; fiind un sunet din lumea animală, am preferat să-l tratăm aici, mai ales că sensul său se apropie oarecum de cele anterioare. Ca verb al zicerii, *a bâzâi* poate fi intranzitiv sau pronominal, actualizându-se cu sensurile de „a plânge înfundat, a scânci", sau, tranzitiv, *a bâzâi pe cineva (la cap)* înseamnă „a pisălogi, a cere ceva insistent şi repetat". Verbul corespunzător din limba spaniolă, *abejorrear*, provenit de la numele popular al bondarului (*abejorro*), are ca sens secundar „a produce un zgomot confuz, specific momentelor când vorbesc diverse persoane simultan"; remarcăm că şi în limba română se utilizează uneori colocaţia *zumzet / zumzăit de voci* cu o aplicare asemănătoare.

Verbele rom. *a lătra* şi sp. *ladrar* se utilizează uneori cu subiect uman pentru a desemna o comunicare realizată pe un ton ostil, încărcat de reproşuri ori acuzaţii sau chiar de ameninţări care nu vor fi niciodată puse în practică (*cf.* rom. *Câinele care latră nu muşcă*, sp. *Perro ladrador, poco mordedor*), aşadar constatăm că există şi situaţii în care aceste verbe aduc completări semantice de tip pragmatic. Merită menţionat în acest context şi verbul rom. *a scheuna*, cu varianta sa mai nuanţată *a schelălăi*, care ar avea drept corespondent sp. *gañir*, verbe întâlnite deseori pentru a scoate în evidenţă tenta de voce plângăreaţă pe care o utilizează uneori persoanele în scopul de a se plânge, de a-şi exprima nemulţumirea acută sau chiar durerea.

În unele cazuri, nu foarte numeroase, verbele de acest tip pot completa informaţia semantică lexicală cu nuanţe referitoare la categoria gramaticală a modalităţii verbale. Atunci când verbul respectiv denumeşte sunetele specifice unor specii cunoscute ca fiind gălăgioase şi comunicative prin excelenţă, apare în context o nuanţă durativă, sugerând un proces prelungit şi continuu. Astfel, verbul

[2] Limba spaniolă nu oferă un echivalent perfect cu sens de zicere, care să corespundă sferei lumii animale (şi anume *maullar*), cum se întâmplă în cazul limbii române, ci există un alt verb *lloriquear*, care transmite ideea de emitere de sunete intercalate cu plâns miorlăit şi smiorcăit.

[3] Am mai putea aduce în discuţie aici şi verbul sp. *grajear*; pe lângă sensul de bază de „a croncăni", acest verb mai poate însemna şi „a gânguri".

BDD-A21047 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:09 UTC)

rom. *a ciripi*, folosit metaforic cu un subiect uman caracterizat prin tinereţe, deci prin voci cu frecvenţe în registrul acut (specifice copiilor sau femeilor tinere), implică şi durata nedeterminată a activităţii. În mod asemănător, verbul sp. *cotorrear*, verb care în mod normal caracterizează diverse specii de papagali, se aplică uneori unui subiect cu trăsătura [+ uman] [+ feminin], sugerând discuţiile interminabile pe care se presupune că le poartă uneori grupurile de femei; acest verb, alături de aspectul durativ, aduce şi conotaţii lexicale depreciative, el ajungând să fie sinonim cu *a bârfi, a meliţa, a forfeca* etc., pe care le vom discuta ulterior; uneori, verbul rom. *a cotcodăci* poate fi folosit depreciativ cu sensuri şi funcţii asemănătoare.

Revenind la verbul *a ciripi*, menţionat anterior, observăm că el dezvoltă un sens metaforic particular în argoul delincvenţilor, şi anume „a face anumite mărturisiri care inculpă pe altcineva, a turna pe cineva, a da în gât"; de la acest sens s-a format substantivul derivat *ciripitor*, cu sensul de „turnător".

Verbul sp. *cacarear*, „a cotcodăci", are sensul de „a se lăuda excesiv, fără temei real". În aceeaşi sferă a limbajului specific păsărilor putem face referire la verbul *a piţigăi(a)*, care ne trimite cu gândul la pasărea numită *piţigoi*. Folosit în forma lui pronominală, acest verb descrie felul în care o persoană îşi modifică vocea în scopul de a părea mai subţire sau mai ascuţită. Limba spaniolă nu oferă un echivalent care să derive din numele menţionatei pasări cântătoare, ci face aluzie la ascuţimea vocii prin asocierea cu sunetul produs de un fluier (*hablar con voz de pito*).

Tot în acest context putem aminti şi verbul *a turui*, care face aluzie la sunetele caracteristice scoase de turturele şi porumbei, atunci când se doreşte evidenţierea faptului că o persoană vorbeşte întruna şi repede, fără a spune lucruri importante: *îi turuie mereu gura.* În cazul acestui verb spaniola oferă, în cadrul limbajului colocvial, un verb aproximativ echivalent, tot cu sens de zicere, *picotear*; dacă în vorbirea familiară verbul este folosit pentru a transmite ideea de „a vorbi lucruri inutile şi insubstanţiale", vom vedea că unul din sensurile proprii cu care acesta apare în dicţionare este acela de *a ciocăni, a ciupi*, deci o acţiune specifică păsărilor în general. Uneori cu acelaşi înţeles se mai utilizează şi verbul intranzitiv rom. *a gurlui*[4].

Un alt verb caracteristic sunetelor scoase de porumbei şi turturele este sp. *arrullar*, provenit probabil de la onomatopeea *ru*, ce vrea să imite aceste sunete. În limbaj colocvial, acest verb poate apărea ca verb al zicerii cu semnificaţia: „(despre îndrăgostiţi) a-şi spune cuvinte dulci şi drăgăstoase, a-şi spune vorbe de alint"; evident, în această situaţie nu onomatopeea determină sensul figurat, ci percepţia generală asupra acestor păsări, care simbolizează iubirea romantică[5].

Aşa cum se poate constata cu uşurinţă din cele prezentate mai sus, se pare că limbajul necuvântătoarelor influenţează mult modul în care percepem rostirea

[4] Echivalentul spaniol al acestui verb ar fi *cantalear*.
[5] *Cf.* şi rom. *ca doi porumbei*, sp. *como tortolitos* etc.

BDD-A21047 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:09 UTC)

omenească, drept pentru care, mental, suntem de multe ori tentaţi să facem comparaţii, asocieri cu frecvenţa, sonoritatea sau alte caracteristici ale sunetelor produse de animale, pentru a reda mai plastic vorbirea umană. Verbele comunicării animale devin astfel substitute perfect valabile pentru verbele *dicendi* propriu-zise, având, în acelaşi timp, avantajul expresivităţii provenite din sonoritatea lor şi din transferul semantic ce are loc dinspre lumea animalelor spre cea a fiinţei umane.

2. Alte verbe onomatopeice

Există un inventar impresionant ca număr de verbe derivate de la interjecţii care încearcă să reproducă diverse sunete din lumea extralingvistică, fie că este vorba de cea naturală sau de cea creată artificial de către societatea omenească. Dintre acestea, unele prezintă compatibilitate cu registrul vorbirii omeneşti în ceea ce priveşte frecvenţa, tonalitatea, cadenţa sau durata emisiei sonore, aşadar întâlnim situaţii în care aceste verbe se pot actualiza contextual ca verbe ale zicerii.

Unele dintre verbele onomatopeice trimit la sunete nearticulate emise, voluntar sau involuntar, de aparatul fonator uman. Verbul *a ţistui*[6] desemnează un sunet ca un pleoscăit uşor produs cu ajutorul limbii sau al buzelor în semn de mirare sau negare sau pentru a recomanda cuiva să păstreze tăcerea. Verbele rom. *a scrâşni*[7] *(din dinţi)* şi sp. *crujir*[8] *(los dientes)* fac referire la sunetul caracteristic produs prin frecarea dinţilor de sus de cei de jos, prin încleştarea maxilarelor şi deplasarea laterală a mandibulei. Fiind intranzitive, toate aceste verbe funcţionează ca *verba dicendi* doar atunci când introduc vorbirea directă; alături de componenta zicerii, ele aduc un plus de informaţie privitor la modul de articulare a cuvintelor, la sunetele şi mimica ce însoţesc aceste cuvinte şi, în plus, la atitudinea mai mult sau mai puţin ostilă a vorbitorului sau la starea emoţională a acestuia.

Tot de la interjecţii au fost derivate şi verbele rom. *a se văicări, a se văi(e)ta* şi *a ofta* (de la *vai!*, respectiv *of!*), precum şi puţin utilizatul verb sp. *ayear*; aceste verbe sunt simptome exprimate lingvistic ale unor emoţii sau stări ale emiţătorului, aşadar situaţia lor este una intermediară între verbe ale zicerii şi verbe ale simţurilor. În discurs, ele actualizează funcţia expresivă a limbii şi îmbogăţesc conţinutul semantic cu informaţii referitoare la starea emoţională sau fizică în care se găseşte persoana locutorului.

Şi alte sunete din lumea înconjurătoare au dat naştere unor verbe onomatopeice care se pretează la glisarea semantică spre aria zicerii. Verbe precum

---

[6] Onomatopeic conform DEX; eventual înrudit etimologic cu lat. *fistulāre*; *cf.* şi rom. (reg.) *a fâşcâi*, it. *fischiare*.

[7] Deşi pare onomatopeic, acest verb este considerat a fi împrumutat din bg. *скърцвам*, „a se rupe, a se sparge".

[8] Conform DRAE 2001, cu etimologie necunoscută; explicaţia originii onomatopeice pare totuşi plauzibilă.

BDD-A21047 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:09 UTC)

a ţiui, *a scârţâi*, ca şi *chillar*[9] din limba spaniolă, vizează emisiile sonore în registrul acut, imitând unele sunete stridente şi neplăcute din realitatea extralingvistică. Atunci când apar cu subiect [+ uman], aceste verbe intranzitive sau pronominale pot avea sensul de „a se smiorcăi, a plânge sau a mima plânsul pentru a obţine ceva". Verbul *a (se) smârcăi / smiorcăi*[10], chiar dacă la origine nu este onomatopeic, este perceput ca atare de către vorbitori, iar sensul său este apropiat de cele menţionate mai sus.

Tot un verb onomatopeic este şi sp. *farfullar* (ce derivă din *farf*), verb ce ar avea drept corespondente rom. *a bolborosi / borborosi*, verbul *a bâigui*[11] sau *a îngăima*, un verb cu etimologie necunoscută. Toate acestea vin să sublinieze vorbirea incoerentă, nedesluşită şi confuză. Putem menţiona aici şi un alt verb utilizat pentru a exprima dezaprobarea prin strigăte şi fluierături, şi anume verbul tranzitiv *a huidui*. Acesta derivă de la interjecţia *huideo*, cu care se alungă porcii sau alte animale.

Cu o situaţie mai aparte se prezintă variantele *a (se) clămpăni / clănţăni*, înrudite etimologic cu substantivele sinonime *clampă*, respectiv *clanţă*, şi cu interjecţiile *clamp* şi *clanţ* de la care se pare că au fost derivate. Sensul lor denotativ porneşte de la onomatopeele care imită zgomotul produs prin lovirea a două obiecte dure; figurat, formele intranzitive au sensul de „a flecări", iar cele reflexive reciproce înseamnă „a se certa, a se ciondăni două persoane"[12]. Cu un sens apropiat, verbul *a trăncăni*, derivat de la onomatopeea *tranc*, poate apărea ca intranzitiv sau poate primi complinirea unei locuţiuni substantivale în construcţii de tipul *a trăncăni vrute şi nevrute*. Toate aceste verbe au în structura lor şi o componentă gramaticală durativă.

După cum se observă, numeroase verbe din această categorie tind să devină verbe ale zicerii propriu-zise, sensul metaforic înlocuindu-l treptat pe cel propriu. Mai mult decât atât, constatăm că, în multe situaţii, unele verbe împrumutate din alte limbi sunt percepute de către vorbitori ca verbe onomatopeice, fapt care le sporeşte plasticitatea şi expresivitatea în discurs. Aceste verbe formează o punte către realitatea inanimată, împrumutându-i acesteia, uneori, câte ceva din trăsăturile specifice fiinţei omeneşti (prin reversul procesului pe care l-am discutat mai sus).

3. Verbe ale proceselor fiziologice

Verbele care denumesc manifestări fiziologice – controlate sau nu – pot participa la crearea sensului „zicere" în două moduri diferite: pe de o parte, ele pot completa tabloul general al comunicării cu informaţii privitoare la procese

[9] Din lat. *fistulāre*, prin forma moştenită **cisclāre*.
[10] Din sl. *smrŭkati*.
[11] *Cf.* magh. *bolyo(n)gni*.
[12] *Cf.* şi *a se lua în clanţă cu cineva*, „a se lua la ceartă / harţă".

BDD-A21047 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:09 UTC)

fiziologice aflate în derulare concomitent cu rostirea sau pot fi substitute figurate ale unor verbe ale zicerii, în acest caz caracterizând rostirea însăşi.

În prima situaţie, avem de-a face cu verbe folosite intranzitiv, care anticipează sau reiau vorbirea directă; în această categorie intră frecvent verbe precum *a plânge, a râde, a hohoti, a suspina, a tuşi, a râgâi, a sughiţa, a icni, a geme, a se screme, a horcăi*, respectiv câteva dintre corespondentele lor spaniole *llorar, reír, carcajear, suspirar, toser, eructar, sollozar, carraspear, gemir, roncar* etc. Aceste verbe sugerează faptul că vorbirea este însoţită de unele manifestări fiziologice.

În limba română, verbul *a boci*[13] are un sens specializat în vorbirea populară, şi anume „a recita versuri tipice, tradiţionale în cadrul riturilor de înmormântare". În varianta sa pronominală *a se boci*, alături de rom. *a se plânge* şi sp. *plañirse*[14], constituie un grup de verbe cu sens de zicere, care implică ideea de „a-şi arăta nemulţumirea, durerea; a se tângui; a se lamenta".

În aceeaşi ordine de idei, verbul sp. *rumiar*, lit. „a rumega", provenit din domeniul fiziologiei animale şi care în română primeşte doar sensuri figurate din sfera proceselor de gândire, capătă în limba spaniolă un sens concret de zicere, fiind utilizat frecvent cu semnificaţia de „a bombăni, a boscorodi, a bodogăni în semn de nemulţumire".

Verbul sp. *soplar*, „a sufla", capătă în argou un sens specializat, şi anume cel de „a turna, a ciripi, a face dezvăluiri importante".

Pentru cea de a doua categorie am reţinut o serie de câteva verbe care au în comun ideea de expulzare a unui fluid din organism; metaforic, fluxul de aer asociat rostirii este asimilat fluidelor corporale care sunt evacuate din corp, aşadar verbele din această clasă vor primi obligatoriu un complement direct exprimat printr-un substantiv din aria semantică a vorbirii. Este cazul verbelor de tipul rom. *a scuipa, a vomita, a borî, a screme, a râgâi*, sp. *escupir, vomitar, eructar*, care se pot combina cu diverse complemente directe: pentru a exemplifica, expresia *scuipă tot!* este un ordin adresat cuiva de la care se aşteaptă o mărturisire completă a unor fapte importante, iar expresia *a scremut două vorbe* sugerează dificultatea cuiva de a se exprima coerent sau logic. Argotic şi licenţios, verbul *a căca*, folosit tranzitiv cu complement [+ uman], apare uneori ca verb al zicerii cu sensul de „a certa, a ocărî pe cineva, a-l face cu ou şi cu oţet".

Este evident faptul că verbele din această ultimă categorie se actualizează ca verbe ale zicerii doar în stilurile informale, unele dintre ele – dacă nu chiar toate – fiind vulgare sau cel puţin deranjante.

---

[13] *Cf. boace*, cuvânt moştenit din lat. *voce-*, învechit şi popular, care a fost înlocuit de neologismul *voce*, cu etimologie multiplă italiană şi latină.

[14] Atât sp. *plañirse*, cât şi rom. *a se plânge* sunt moştenite din lat. *plangere*.

BDD-A21047 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:09 UTC)

4. Verbe ale fenomenelor naturale

Verbele din sfera meteorologică, în special cele care fac referire la manifestări incontrolabile ale naturii dezlănţuite, sunt deseori asociate comportamentului persoanelor foarte temperamentale, pentru că, în mod tradiţional, mentalul colectiv tinde să umanizeze lumea înconjurătoare în toate formele sale. Fenomenele naturale au fost explicate în gândirea religioasă ca manifestări ale stărilor emoţionale prin care treceau diverse tipuri de divinităţi, aşadar învestirea hiperbolică a oamenilor obişnuiţi cu puteri supranaturale este o dovadă a gândirii metaforice a omului. Expresia lingvistică a acestei tendinţe de metaforizare se concretizează, în situaţia de faţă, prin funcţionarea unor verbe din domeniul meteorologic ca verbe ale zicerii.

Verbul *a tuna*, la fel ca echivalentul sp. *tronar*[15], poate avea sensul metaforic de „a răcni, a urla" atunci când este utilizat cu subiect [+ uman]. Apare uneori însoţit de un verb cu sens complementar în construcţia *a tuna şi a fulgera*; deşi verbul *a fulgera* nu poate fi utilizat singur ca *verbum dicendi*, deoarece el denumeşte un fenomen optic, sensul general al structurii este cel de „a profera ocări şi/sau ameninţări, a-şi exprima furia sau nemulţumirea pe un ton ostil şi agresiv, a face scandal". Alături de sensul lexical, colocaţia menţionată anterior poate aduce şi o nuanţă gramaticală durativă.

Verbul *a potopi* nu poate funcţiona în sine ca un verb al zicerii, ci necesită o complinire din sfera semantică a zicerii, introdusă prin prepoziţia *cu*: *a potopi* ***cu*** *ocări / ameninţări / întrebări* etc. (*cf.* şi *a ploua cu întrebări* etc.). Acest verb trimite atât la sonoritatea ploilor torenţiale, cât, mai ales, la caracterul durativ şi iterativ al acestui fenomen meteorologic, cu atât mai mult cu cât el evocă diluviul biblic, de proporţii catastrofale, aşadar hiperbola este evidentă.

Intrând încă o dată în repertoriul verbelor onomatopeice, găsim forme precum *a susura* (sp. *susurrar*) sau *a şoporoi / a şopoti / a şopocăi*, asociate în general cu sunetul produs de curgerea lină a apei, care devin verbe ale zicerii având ca trăsătură comună vorbirea pe un ton scăzut, în şoaptă; din punctul de vedere al nuanţelor gramaticale, primul este mai curând incoativ, în timp ce al doilea sugerează caracterul durativ al acţiunii.

Contextual, şi verbul *a izbucni* poate funcţiona ca verb al zicerii, atunci când introduce anaforic sau cataforic vorbirea directă. Acest verb, prin semantica sa (din bg. *избухна*, cu sens asemănător de „manifestare bruscă, puternică şi neaşteptată"; *cf.* şi *izbuc*, „izvor cu activitate intermitentă, care funcţionează pe principiul sifonului"), aduce categoric o nuanţă aspectuală ingresivă.

[15] Dacă verbul românesc *a tuna* este moştenit direct din lat. *tonāre*, varianta sp. *tronar* este contaminată de la forma *trueno* < lat. *tonitrus*, care motivează epenteza lui *r*.

BDD-A21047 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:09 UTC)

5. Verbe ale execuţiilor muzicale

Muzica şi comunicarea verbală au unele aspecte comune, legate de caracterul lor social şi de scopul lor de a transmite informaţii, emoţii, stări etc.

Fără îndoială, primele manifestări muzicale, în special cele laice, aveau un scop concret şi pragmatic, deci erau însoţite de texte prin care se comunicau fapte sau ştiri de la o comunitate la alta sau de la o generaţie la alta.

Dacă în română verbul *a cânta* acoperă atât sfera muzicii vocale, cât şi pe cea a muzicii instrumentale, cele mai multe limbi fac distincţie între cele două activităţi: engl. *sing* – *play*, fr. *chanter* – *jouer*, germ. *singen* – *spielen* etc. Şi în spaniolă verbele sunt diferite, dar verbul utilizat pentru a reda execuţia muzicală la un instrument nu are componenta ludică pe care o regăsim în limbile citate: în spaniolă, lui *cantar* i se opune *tocar*, al cărui sens de bază este „a atinge".

Verbele *a cânta (din gură)* şi *cantar* pot prelua cu uşurinţă funcţia zicerii, mai ales pentru faptul că prezintă componenta comună a emiterii de sunete pe cale orală. Pe lângă nuanţa de muzicalitate pe care o pot aduce, eventual, în context, ele dezvoltă şi alte sensuri în sfera zicerii. Pentru verbul românesc, reţinem sensurile de „a vorbi mult şi fără rost, a înşira vorbe goale", „a sâcâi, a pisa la cap", respectiv cele argotice de „a denunţa, a turna" şi „a înşela, a face din vorbe pe cineva", precum şi cel popular de „a boci, a jeli un mort". În spaniolă, verbul *cantar* are ca sensuri figurate, în registrul colocvial, „a denunţa, a turna pe cineva", pe care le-am notat şi pentru limba română, precum şi „a vorbi pe şleau, a zice verde în faţă", în acest ultim caz fiind tranzitiv.

Cât priveşte execuţiile muzicale instrumentale, observăm că există, în ambele limbi, unele verbe sau locuţiuni şi colocaţii verbale care valorifică trăsăturile caracteristice ale sunetelor emise de instrumentele respective pentru a le asocia cu situaţii concrete şi particulare din comunicarea umană verbală.

Verbul spaniol *sonar*, utilizat uneori ca tranzitiv pentru a desemna execuţia muzicală la anumite instrumente (*sonar el clarín*), poate însemna ca verb al zicerii „a se răspândi un zvon, a se vorbi, a se zice".

Verbul românesc *a trâmbiţa*, similar ca sens cu locuţiunile rom. *a bate toba / toaca*, capătă sensul figurat de „a face cunoscut, a da de ştire tuturor cu privire la un secret", eventual „a lansa zvonuri sau informaţii contrafăcute cu scopul de a apărea într-o lumină favorabilă", sensuri pe care vorbitorii le identifică a fi principale. Cu un sens asemănător reţinem verbul spaniol *tamborilear*, de la *tambor*, „tobă", cu sensul de „a trâmbiţa succesele cuiva, a-i da apă la moară cuiva", echivalent cu expresia românească *a bate toba*, dar şi sp. *trompetear*, corespondentul perfect pentru rom. *a trâmbiţa*.

Tot din secţiunea alămurilor, reţinem pentru limba română verbul colocvial *a tromboni*, de acestă dată cu un sens complet diferit de cele anterioare; astfel, acest verb poate fi echivalat contextual cu „a minţi, a păcăli, a vinde gogoşi".

BDD-A21047 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:09 UTC)

O semnificaţie asemănătoare are locuţiunea verbală rom. *a duce cu cobza*, sinonimă cu *a duce cu preşul*, adică „a înşela, a păcăli, a minţi".

Un alt verb care merită reţinut pentru limba spaniolă ar fi *tararear*, provenit de la onomatopeea *tarara*, sunet produs de trompetă. Originea verbului corespondent din limba română, *a fredona* este cu totul diferită, şi anume din fr. *fredonner*. Ceea se se poate remarca în această paralelă de verbe este faptul că spaniola are un termen specific pentru situaţia în care se fredonează ceva fără cuvinte, verbul menţionat anterior (în cazul încercărilor de a cânta un fragment de melodie articulând cuvinte există variantele *canturriar* şi *canturrear*), pe când în limba română nu se poate sesiza distincţia între cele două modalităţi de „a îngâna o melodie". Verbul românesc *a fredona*, folosit tranzitiv cu complement direct de persoană, are, colocvial, sensul de a „pisa, a toca pe cineva la cap, a obosi cu insistenţele": *ia nu mă mai fredona atâta!*

Tot în registrul colocvial – şi cu uz relativ restrâns – reţinem, pentru limba română, expresia *a se ţine de ţambale*, cu sensurile de „a răspândi zvonuri nefondate, minciuni, intrigi, calomnii", dar şi „a denunţa, a ciripi, a turna pe cineva" din registrul argotic. Unele dicţionare[16] menţionează metafora *a cânta la cobză*, cu sensul de „a denunţa, a turna, a ciripi".

În contexte referitoare la comunicare, expresiile româneşti *a ţine hangul / isonul*, respectiv *a-i cânta cuiva în strună* se actualizează cu sensurile de „a susţine părerea cuiva, repetând ideile exprimate şi/ sau aducând în discuţie argumente noi (eventual nefondate)" ori „a incita pe cineva la discuţii în scopul de a-l provoca".

Concluzie

Aşa cum se poate constata din analiza de mai sus, repertoriul de verbe ale zicerii se îmbogăţeşte contextual cu numeroase verbe din alte domenii ale vieţii cotidiene, reflectând modul în care membrii unei comunităţi omeneşti se raportează la lumea înconjurătoare.

Categoriile şi exemplele de mai sus nu se pretind a fi exhaustive; dimpotrivă, avem certitudinea că există numeroase alte verbe care, la rigoare, pot îndeplini cu succes funcţia de desemnare a comunicării lingvistice, îmbogăţind-o cu nuanţe lexicale, pragmatice şi gramaticale pe care verbele din inventarul standard n-ar putea să le exprime. Demersul nostru nu face altceva decât să evidenţieze varietatea acestor posibilităţi şi versatilitatea celor două limbi romanice studiate în a reda anumite subtilităţi ale actului comunicării.

[16] George Volceanov, *Dicţionar de argou al limbii române*, Bucureşti, Editura Niculescu, 2007.

BDD-A21047 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:09 UTC)

Bibliografie

Dicţionare şi monografii

Corominas, Joan, 1983, *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, Madrid, Gredos.
Ciorănescu, Alexandru, 2001, *Dicţionarul etimologic român*, Bucureşti, Editura Saeculum.
*** *Dicţionarul explicativ al limbii române*, 1998, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.
*** *Diccionario de la Lengua Española*, 2001, vigésima segunda edición, Madrid, Real Academia Española.
Moliner, María, 1990, *Diccionario de uso del español*, Madrid, Gredos.
*** 2009, *Noul dicţionar explicativ al limbii române*, Bucureşti – Chişinău, Editura Litera Internaţional.
Barbu, Ximena-Iulia, 2008, *Verbele* dicendi *în limba română: aspecte etimologice, semantice şi sintactice*, teză de doctorat nepublicată, Universitatea din Bucureşti.
Bidu Vrănceanu, A., Forăscu, N., *Modele de structurare semantică*, Timişoara, Ed. Facla.
Botezatu, Grigore, Hâncu, Andrei, 2001, *Dicţionar de proverbe şi zicători româneşti*, Bucureşti-Chişinău, Editura Litera Internaţional.
Calero Díaz, José Alejandro, 2010, *Análisis del dominio léxico de los verbos que expresan manera de hablar y su componente valorativo en la lengua checa*, Universidad de Granada, Departamento de Filología Griega y Filología Eslava.
Calles Vales, José, Bermejo Meléndez, Belén, 2001, *Jergas, argot y modismos*, Madrid, Editorial LIBSA.
Campos, Juana G., Barella, Ana, 1993, *Diccionario de refranes*, Madrid, Espasa Calpe.
Ducrot, Oswald, 1986, *El decir y lo dicho – Polifonía de la enunciación*, Barcelona, Ed. Paidós.
Dumistrăcel, Stelian, 2001, *Pînă-n pînzele albe: expresii româneşti*, Iaşi, Institutul European.
Dumistrăcel, Stelian, 1980, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.
Junceda, Luis, 2005, *Diccionario de refranes, dichos y proverbios*, Madrid, Espasa Calpe.
Lang, M. F., 1992, *Formación de palabras en español. Morfología derivativa productiva en el léxico moderno*, Madrid, Cátedra.
Neagu, Valeria, Necheş, Gabriela, Şandru-Mehedinţi, Tudora, Albu, Maria Melania, 2008, *Dicţionar frazeologic spaniol-român*, Bucureşti, Univers Enciclopedic.
Pisot, Rafael, Mahalu, Loreta, Teodorovici, Constantin, 2002, *Dicţionar spaniol-român de expresii şi locuţiuni*, Iaşi, Editura Polirom.
Pohoaţă, Ramona, 2011, *Construcţii fixe în limbile română şi spaniolă*, teză de doctorat nepublicată, Universitatea „Ştefan cel Mare", Suceava.
Ruíz, Leonor, 1998, *Fraseología del español coloquial*, Barcelona, Ariel.
Sala, Marius, 1999, *Introducere în etimologia limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.
Salanova Arnal, Juan, 2005, *Diccionario de dichos y frases hechas*, Zaragoza, Ediciones Casa „El Molino".
Varela, Fernando, 2004, Kubarth, H., *Diccionario fraseologico del español moderno*, Madrid, Gredos.
Volceanov, George, 2007, *Dicţionar de argou al limbii române*, Bucureşti, Editura Niculescu.
Zanne, Iuliu A., 1959, *Proverbele românilor*, Bucureşti, Editura Tineretului.

BDD-A21047 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:09 UTC)

Articole

Bäckvall, Hans, 1999, « Verbes déclaratifs en français et en espagnol », în *Revue de linguistique romane*, Vol. 63, Nr. 251-252, pp. 509-544.

Bîrcă, Maria, 1972, „Caracteristicile semantice ale verbelor zicerii", în *Limba și literatura moldovenească*, nr. 3, pp. 34-39

Brâncuş, Gheorghe, 1990, „Sensul « legere » al verbului *a cînta*", în *Limba Română*, XXXIX, nr. 5-6, pp. 389-390.

Pană-Dindelegan, Gabriela, 1976, „Reflecţii asupra modalităţii contextuale de analiză a sensului (cu referire specială la verb)", în *Limba română*, nr. 2.

Pegulescu, Anca Mariana, 2009, „Relativismul lingvistic în proverbe", în *Limbaj și context. Revistă de lingvistică, semiotică și știință literară*, Anul I, nr. 2, Universitatea de Stat „Alecu Russo" din Bălţi, Republica Moldova, 2009, pp. 123-127.

Resurse web

The Alternative Spanish Dictionary, The Alternative Dictionaries, disponibil la adresa: www.alternative-dictionaries.net/dict/Spanish, consultat pe 12.06.2015.

Refran-es. Refranes, dichos y proverbios de todos los tiempos, disponibil la adresa: www.refran-es.com, consultat pe 2.06.2015.

Rojo, Ana, Valenzuela, Javier, 2001, "How to Say Things with Words: Ways of Saying in English and Spanish", *Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, vol. 46, nº 3, pp. 467-477, disponibil la adresa: http://id.erudit.org/iderudit/003971ar, consultat pe 5.06.2014.

BDD-A21047 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:09 UTC)